

نقش تمایل به نماز در کاهش گرایش زوجین به طلاق در دانشجویان

Investigating the role of desire to prayer in reducing the tendency to divorce among student couples

Ali Zare Moghaddam *

Faculty Member of Islamic Azad University, Nehbandan Center

Azam Gomnam

Master's degree in Educational Psychology, Education, Hajiabad City, Zirkouh

علی زارع مقدم (نویسنده مسئول)

عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی مرکز

نهبندان

اعظم گمنام

کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی،

آموزش و پرورش شهرستان حاجی آباد زیرکوه

Abstract

Divorce is one of the important social phenomena. An increase that in any society is causing some of the other social pathologies. This study aimed to investigate the relationship between tendency to divorce and the role of prayer in reducing it. -The research design is descriptive and correlation and it is an applied study. The study population includes all the married students of the Faculty of Education and Psychology in Birjand University studying in 96-1395 at undergraduate, postgraduate and Ph.D levels. Sample was selected by using simple random sampling method and it was 100 persons. Data were collected by using questionnaire of desire to divorce of Roosevelt Johnson and Morrow (1986), with a Cronbach's alpha of 0.91 and questionnaire of practical dedication and commitment to prayer of Anisi, Navidi and Hosseininejad Nasrabad (1388) with a Cronbach's alpha of 0.92. Data were analyzed by using Pearson correlation, regression analysis and one-sample t test. The results of one-sample t test showed that the mean score of subjects regarding tendency to divorce was less than the mean of test. Also, the mean score of subjects regarding desire to prayer was more than the mean of test. The results of Pearson correlation test showed that there is a

چکیده

طلاق یکی از پدیده‌های مهم اجتماعی است که افزایش آن در هر جامعه‌ای موجب بروز برخی از آسیب‌های اجتماعی دیگر می‌شود. این پژوهش باهدف بررسی رابطه بین گرایش به طلاق و نقش نماز در کاهش آن انجام شد. طرح پژوهش توصیفی-همبستگی و کاربردی است. جامعه آماری کلیه دانشجویان متأهل دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه بیرجند مشغول به تحصیل در سال تحصیلی ۹۶-۱۳۹۵ در مقاطع تحصیلی کارشناسی و کارشناسی ارشد و دکترا است. نمونه ۱۰۰ نفری با روش تصادفی ساده انتخاب شد. داده‌ها با استفاده از پرسشنامه میل به طلاق روزلت، جانسون و مورو (۱۹۸۶) با آلفای کرونباخ (۰/۹۱) و پرسشنامه تمایل نگرش و التزام عملی به نماز انیسی، نویدی و حسینی‌نژاد نصرآباد (۱۳۸۸) با آلفای کرونباخ (۰/۹۲) جمع‌آوری شد. داده‌ها با آزمون‌های t تک نمونه‌ای، همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون تحلیل شد. نتایج نشان داد که میانگین نمره آزمودنی‌ها در گرایش به طلاق کمتر از میانگین آزمون بود. میانگین نمره آزمودنی‌ها در تمایل به نماز بیشتر از میانگین آزمون بود. بین تمایل به نماز و گرایش به طلاق رابطه معنادار منفی

Investigating the role of desire to prayer in reducing the tendency to divorce among

significant negative relationship between the desire to prayer and tendency to divorce. Also, the results of regression analysis showed that the variable of serious commitment to prayer can significantly predict the tendency to divorce among couples. When people seek to perform religious practices such as prayer, they feel the pleasure of communicating with the source of perfection and excellence. Them to reach perfection, are motivated; Incentives that encourage them to live good and avoiding the bad things.

Keywords: desire to prayer, tendency to divorce, students

وجود دارد. مؤلفه‌ی اهتمام و التزام جدی فرد برای انجام نماز می‌تواند به شکل معناداری گرایش به طلاق را پیش‌بینی کند. زمانی که افراد به دنبال انجام اعمال مذهبی مانند نماز، به احساس لذت ناشی از برقراری ارتباط با منبع کمال و تعالی دست می‌یابند، خود برای رسیدن به کمال نیز دارای انگیزه می‌باشند؛ انگیزه‌های که آنان را ترغیب به شایسته زیستن و دوری از منکرات می‌کند.

کلیدواژه‌ها: تمایل به نماز، گرایش به طلاق، دانشجویان.

مقدمه

ازدواج و تشکیل خانواده پیوندی مقدس، میثاقی محکم، بنایی محبوب نزد خداوند و عاملی موثر در حفظ دین، پذیرش عبادت انسان، تکوین مودت در رحمت، پاسداری از حریم غفت، تضمین رزق و روزی و تعظیم سنت نبوی است. مکتب متعالی اسلام ازدواج را وسیله‌ای برای رشد و کمال و بقای دین، تکامل اخلاق، تشکیل نهاد خانواده، تأمین سلامت جامعه و دوام و بقای نسل می‌داند و پیروان خود را به تسریع در امر ازدواج دعوت می‌کند و آن را گامی مثبت در انجام مسئولیت عبادی و اجتماعی انسان به شمار می‌آورد (فاتحی دهقانی، ۱۳۸۹). خانواده تنها نهاد اجتماعی است که در همه جوامع، اعم از مذهبی و غیرمذهبی، پذیرفته شده و توسعه یافته است. خانواده در جوامع مختلف از نقش، پایگاه و منزلت‌های گوناگون برخوردار بوده و با اینکه هسته‌ای کوچک از اجتماع محسوب می‌شود، در حیات اجتماعی مردم تأثیری فوق‌العاده دارد (خارستانی و ویسی، ۱۳۹۳). خانواده یک واحد اجتماعی است که بر پایه‌ی روابط انسانی شکل گرفته و بر اساس آن مرد و زن آزادانه و به صورت کامل خود را به یکدیگر می‌سپارند و از این طریق تشکل فعالی که خانواده نامیده می‌شود، می‌سازند (آسوده^۱ و همکاران، ۲۰۱۱).

خانواده به عنوان اولین نهاد جامعه‌پذیری و کهن‌ترین هسته‌ی طبیعی، در همه‌ی جوامع انسانی از ابتدای تاریخ وجود داشته و بشر تاکنون نتوانسته است جایگزینی برای آن بیابد. این موضوع حضور همیشگی این نهاد اجتماعی و ضرورت وجودی آن را نشان می‌دهد. ازدواج مبنای

¹ Asoode

شکل‌گیری خانواده و قطب مقابل آن طلاق است که سبب اضمحلال آن می‌شود. طلاق فروپاشی فردی، خانوادگی و اجتماعی را در پی داشته و برای زنان نسبت به مردان اثرات منفی بیشتری دارد (موسای، توصلی و مهرآرا^۱، ۲۰۱۱). خانواده کوچک‌ترین واحد اجتماعی است که به‌واقع ثبات هر جامعه وابسته به آن است (ستیر، ۱۳۷۴) و از آن‌رو اهمیت دارد که نخستین نهاد اجتماعی است که با آن روبه‌رو می‌شویم و از درونش حیات اجتماعی را تجربه و آغاز می‌کنیم. خانواده به تعبیر کلودلوی استراوس، موجبات برخورد طبیعت و فرهنگ را فراهم می‌آورد؛ یعنی از طریق فرایند جامعه‌پذیری، خانواده موجبات فرهنگی شدن انسان را فراهم می‌آورد. در طول تاریخ مشخص شده است که هر زمان خانواده دچار آسیب شده است، هرگز نمی‌توان انتظار جامعه‌ای سالم را داشت (ساروخانی، ۱۳۸۴).

روابط مطلوب میان اعضا در یک خانواده از طریق علایق متقابل، مراقبت از یکدیگر، پذیرش، درک یکدیگر و ارضای نیازها موجب به وجود آمدن رضایت و آرامش در میان اعضای خانواده می‌گردد (خسروی، آژنگ و اسماعیلی^۲، ۲۰۰۹). همچنین وجود چنین روابط موفقیت‌آمیزی در محیط خانواده به‌زیستی فرزندان را افزایش می‌دهد (کوی و فینچام، ۲۰۱۰). حفظ و تداوم خانواده از اهمیت زیادی برخوردار است. خانواده به عنوان واحد اجتماعی، هم‌کانون رشد، تکامل، التیام و شفا‌دهندگی و هم‌بستر فروپاشی روابط میان اعضایش است (شعاع کاظمی و سیف، ۱۳۸۹).

استمرار و پایداری حیات اجتماعی، سیاسی و فرهنگی یک جامعه، در گرو انسجام و همبستگی بین اجزا و عناصر سازنده ساختار اجتماعی است. انسجام، توافق در اهداف، ارزش‌ها و نگرش‌هاست و در فرایندی اجتماعی متولد می‌شود و محصول کنش عقلانی و مختار آن‌هاست. از سوی دیگر انسجام پدیده‌ای نیست که یک‌بار برای همیشه ایجاد شود، بلکه نیاز به تولید و بازتولید مستمر دارد. با توجه به اهمیت امر انسجام در جامعه، بحث انسجام در خانواده به‌عنوان یکی از نهادهای مهم جامعه به میان کشیده می‌شود و مراد از آن احساس همبستگی، پیوند و تعهد عاطفی است که اعضای یک خانواده نسبت به همدیگر دارند. در صورت بالا بودن انسجام خانوادگی، اعضای خانواده پیشرفت و شادی همدیگر را می‌خواهند و اگر یکی از اعضای خانواده گرفتار مشکلی شود، بقیه حاضرند برای رفع آن مشکل کار کنند (تقیان فینی و عطارزاده، ۱۳۹۱):

¹ Musai, Tavasoli, & Mehrara

². Khosravi & Aganj & Esmaili

Investigating the role of desire to prayer in reducing the tendency to divorce among

(۲۳۶). اگر بنیاد خانواده مستحکم باشد، به‌طور محسوس از فساد و ولگردی‌ها، بی‌بندوباری‌ها، طغیان، قتل و سرقت و جنایت‌ها، ناامنی‌ها و تجاوز و انحراف‌ها، اعتیاد و خودکشی‌ها کاسته خواهد شد (محدثی و یوسفی اصل، ۱۳۸۹: ۲۷۳)؛ بنابراین به لحاظ اهمیت و نقشی که انسجام نهاد خانواده در سلامت و تداوم زندگی اجتماعی دارد، همواره یکی از موضوع‌های مورد علاقه و توجه اندیشمندان اجتماعی بوده است. یکی از مسائلی که امروزه جامعه ما با آن روبه‌رو است، وضعیت کنونی انسجام و همبستگی در خانواده‌ها است. انسجام خانواده بیانگر همبستگی بین اعضای خانواده و همچنین سرمایه هر جامعه است که اگر در خانواده بنیان شود، در سایه آن قادریم در مقابل آسیب‌هایی که خانواده را تهدید می‌کند، واکنش خوبی را نشان دهیم. طبق آمار سال ۱۳۹۰، حدود ۲/۷ درصد آمار ازدواج و ۳/۳ درصد آمار طلاق افزایش داشته است (بابایی، بلالی، نقدی و کریمی، ۱۳۹۴).

زمانی می‌رسد که یکی از سخت‌ترین حوادث زندگی افراد یعنی طلاق به وقوع می‌پیوندد و این اتفاق برای بعضی افراد مانند مرگ، تلخ است، هرچند که خود فرد تمایل به پایان دادن رابطه داشته باشد (خوشنابا، ۲۰۱۴).

طلاق یکی از آسیب‌های اجتماعی است که در جوامع امروزی به‌شدت رواج یافته است، میزان این پدیده در دهه‌های ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ به سرعت افزایش یافت (باتریکا واسمیت^۱، ۲۰۱۲). رویدادی پیچیده است که از جنبه‌های مختلف روانی، اجتماعی و فرهنگی به آن نگریسته می‌شود (آماتو و پرویتی^۲، ۲۰۰۳)، و وقوع آن برای افراد، به‌ویژه برای زنان که طلاق را به‌عنوان یک مشکل اساسی در روابط بعدی خود می‌یابند، بسیار دشوار می‌نماید (برایان^۳، ۲۰۰۰، سکلکوک^۴، ۲۰۰۵).

این طلاق و نارضایتی نه‌تنها بنیان خانواده را به مخاطره می‌اندازد، بلکه تهدیدی جدی برای جامعه محسوب می‌شود. از طرفی، ممکن است به دلیل مسائل فرهنگی و قبح طلاق در بعضی خانواده‌ها، بسیاری از مشکلات به‌صورت حل‌نشده در بطن خانواده پنهان ماند و به پدیده‌ای که این روزها از آن با عنوان طلاق عاطفی نام‌برده می‌شود، منجر شود (اسدی اورگانی،

¹ BariKani, & Sarichlow

² Amato & Previti

³ Brayan

⁴ Schalkwyk

(۱۳۹۲)؛ اما دلایل متفاوتی می‌توانند منجر به از هم پاشیدگی نظام خانواده و طلاق شوند که از جمله این عوامل می‌توان به سن ازدواج، سطوح تحصیلات همسران (گودمن و گریوز^۱، ۲۰۱۰)، سطح درآمد، نوع ازدواج، موقعیت باروری، تعداد، جنسیت فرزندان، تاریخچه خانوادگی همسران، ارتباطات و فرهنگ اشاره کرد (مکویر و دیکمپا^۲، ۲۰۱۲). توجه به طلاق نه تنها از دیدگاه فرد، بلکه از دیدگاه جامعه، فرهنگ، اقتصاد قابل‌اعتناست. درآیات مختلف قرآن در دین مبین اسلام ذکر شده است که زن و مرد برای یکدیگر آفریده شده‌اند (سوره روم، آیه ۲۱؛ شوری، ۱۱؛ بقره، ۱۸۷؛ اعراف، ۱۸۹). پیوند آن‌ها که همانا ازدواج است، دارای فواید مختلف جسمی، روانی، تکاملی، اجتماعی و ... است تا آنجا که در احادیث با نیمی از دین برابر شمرده شده است و پس از آنکه پیوند زوجین طبق آیین و قراردادهای رسمی و عرفی برقرار می‌شود، اگر طرفین نتوانند به دلایل گوناگون شخصیتی، محیطی و اجتماعی با یکدیگر زندگی کنند، به‌ناچار باید طبق مقررات و ضوابطی از هم جدا شوند و این حق را دارند که شاید دوباره تصمیم بگیرند تا جفت مناسب و درخور خویش را بیابند (صدرالاشرفی، خنکدار طارسی، شمخانی و یوسفی افراشته، ۱۳۹۱).

دین کهن‌ترین، نافذترین و اثرگذارترین نهاد اجتماعی بشر است و تحقیقات فراوانی ارتباط تنگاتنگ دین را با تعلیم و تربیت در خانواده نشان داده است؛ بنابراین می‌توان عنوان کرد به‌طور کلی دین و حضور در مناسک دینی تأثیر شگرفی بر روی خانواده دارد. خانواده‌ای که اعضای آن حضور در نماز به طهارت درونی خود می‌پردازند، پشتوانه محکمی برای معنویت است که در مقابل ناملایمات زندگی آن‌ها را حمایت می‌کند. چنین افرادی از نظر روحی، توکل به خدا و اعتماد به نفس دارند و در مقابل مصائب و مشکلات خود را نمی‌بازند (تقیان فینی و عطارزاده، ۱۳۹۴). هر دین و مذهبی پیروان خود را ملزم به ادای مجموعه‌ای از آیین‌ها و عبادت‌ها می‌کند. اشکال برخی از این عبادت‌ها در مذاهب گوناگون متفاوت است. یکی از این عبادت‌ها، ادای نماز است (اسپیلکا، هود و هانبرگر^۳، ۲۰۰۳). اگر چه در کیفیت و نحوه ادای آن تفاوت‌هایی در میان مذاهب به چشم می‌خورد (وولف، ۱۳۹۰)؛ اما به نظر می‌رسد در تاریخ مذاهب، هیچ شریعت و دینی بدون فریضه نماز نبوده است. در دین اسلام به عنوان کامل‌ترین دین الهی نیز

¹. Goodman & Greaves

². Maciver & Dimkpa

³ Spilka, Hood, Hansberger

Investigating the role of desire to prayer in reducing the tendency to divorce among

نماز به عنوان ستون و زیربنای پذیرش کلیه اعمال خیر انسان یاد شده است. در ضمن، خداوند اقامه نماز را وظیفه لایتنجیر و ثابت هر انسان در هر شرایط محیطی و فردی قرار داده است؛ به طوری که بیش از ۱۲۲ آیه قرآن کریم به این موضوع اختصاص دارد. در این آیه‌ها، خداوند نماز را نشانه حکومت صالحان (حج، ۴۱) و نهی‌کننده از فحشا و منکر (عنکبوت، ۴۵) معرفی کرده است؛ بنابراین، کلیه اثرات ذکرشده برای مذهب را می‌توان به نماز (به عنوان هسته اصلی ادیان توحیدی به خصوص دین اسلام) انتساب کرد (یعقوبی و همکاران، ۱۳۹۲). اثرات نماز بر حوزه‌های بهداشت روان نیز بر کسی پوشیده نیست. نماز به عنوان ایجادکننده روابط سازنده در اجتماع و جلوگیری‌کننده از بسیاری از انحرافات اخلاقی و رفتاری شناخته شده است (طالبان، ۱۳۷۸؛ به نقل از یعقوبی و همکاران، ۱۳۹۲).

تأثیر نماز در بحران‌های خانوادگی غیرقابل اجتناب است. برخی پژوهش‌ها نشان می‌دهد که ریشه آسیب اجتماعی از جمله طلاق در ضعیف بودن ارتباط انسان با خدا، دوری از فرایض دینی و اقامه نکردن نماز است. امروزه بسیاری از روانشناسان دریافته‌اند که دعا، نماز و ایمان قوی افسردگی و اضطراب را رفع می‌کند و منجر به احساس طراوت و نشاط در همه وجود انسان می‌شود (افروز، خانبانی و چیتی، ۱۳۸۵: ۹۳). نماز عملی است که نشان‌دهنده رابطه‌ای میان انسان و پروردگار است. قیام خاشعانه و خاضعانه انسان در نماز، در برابر خداوند متعال به او نیرویی معنوی می‌بخشد که حس صفای روحی و آرامش قلبی، امنیت روانی و سلامت روانی را در او پدید می‌آورد. انسان در نماز با همه اعضای بدن و حواس خود متوجه خدا می‌شود و از همه اشتغالات و مشکلات زندگی روی برمی‌گرداند و همین حالت روی‌گردانی کامل از مشکلات زندگی و نیندیشیدن به آن در میان نماز، موجب آرامش روان و سلامت روانی می‌شود (افروز و همکاران، ۱۳۸۵: ۸۹). نماز در اسلام ارزش و جایگاه بسیار بالایی دارد، به طوری که در قرآن آیات متعددی از نماز سخن گفته‌اند و بیش از ۸۴ مرتبه کلمه صلوه و مشتقات آن به کار برده شده و نشان‌دهنده آن است که این عبادت مهم ملازم با اسلام بوده و اولین فریضه‌ای است که پیامبر اکرم (ص) به مردم ابلاغ کرده است و آخرین فریضه است که تا هنگام مرگ از انسان ساقط نمی‌شود. قرآن و روایات نماز را وسیله کمک به مؤمنان در هنگام مصائب و بازدارنده مؤمنان از کارهای زشت، وسیله رستگاری و مایه آرامش قلوب مؤمنان می‌دانند (فهراری^۱، ۲۰۰۰: ۴۸).

¹ Fahari

برترین جلوه طاعت و پرستش و نخستینشان ایمان و کمال نماز است. این تنها بدان معنا نیست که بهترین عمل نماز است که نماز زادگاه همه اعمال خوب و پسندیده نیز است. نماز بهترین کارهاست، چون همه کاره‌ای خوب از آن شروع می‌شود (امیرمحمدی و محمدی، ۱۳۹۴: ۲).

با توجه به جایگاه نماز در جامعه مذهبی ایران که مذهب به عنوان عامل تأثیرگذار فردی و اجتماعی در آن مطرح است و نیز نقش نماز در تربیت و تأمین بهداشت روانی، با توجه به تأثیر انگیزه‌های افراد بر ادراک، تفکر و رفتار آنان و نیز با توجه به اینکه تاکنون پژوهش‌های مشابهی در این راستا گزارش نشده است و از طرفی دیگر با توجه به این که آمار طلاق در حال افزایش است و این پدیده (طلاق) در جامعه امروز به عنوان یکی از آسیب‌های اجتماعی مطرح می‌شود که ریشه در تغییر و تحولات گوناگون فرهنگی، اجتماعی، زیستی و ... دارد که با پیچیده‌تر شدن زندگی امروز، سطح آن نیز شدت یافته است؛ پژوهش حاضر باهدف بررسی تمایل به نماز بر کاهش گرایش زوجین به طلاق در دانشجویان انجام شد.

فرضیه پژوهش

تمایل به نماز موجب کاهش گرایش زوجین به طلاق می‌شود.

روش پژوهش

با توجه به عنوان و اهداف پژوهش حاضر، این پژوهش از نوع توصیفی و همبستگی است؛ که از بین چندین نوع روش همبستگی بین متغیرها، از روش تحلیل رگرسیون، استفاده شده است. جامعه آماری در این پژوهش کلیه دانشجویان متأهل دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه بیرجند شاغل به تحصیل در سال تحصیلی ۹۶-۱۳۹۵ در مقطع‌های کارشناسی و کارشناسی ارشد و دکترا است. تعداد ۱۰۰ نفر از دانشجویان به‌عنوان نمونه آماری و با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای انتخاب شدند. با هماهنگی اساتید پرسشنامه‌های موردنظر در بین افراد نمونه توزیع شد. درنهایت داده‌های جمع‌آوری شده با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۲ تحلیل و بررسی شد.

ملاک ورود پژوهش: متأهل بودن، مسلمان بودن، دانشجوی دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی. ملاک خروج: سایر افراد و دانشجویان، مجرد بودن و غیرمسلمان.

برای سنجش میزان گرایش زوجین به طلاق از پرسشنامه میل به طلاق روزلت، جانسون و موروا (۱۹۸۶) استفاده شد. این پرسشنامه توسط قادر پور (۱۳۹۳) در نمونه ایرانی هنجاریابی

¹ Rusbult, Johnson & Morrow

Investigating the role of desire to prayer in reducing the tendency to divorce among

شده است. این پرسشنامه شامل ۱۴ سؤال در طیف ۷ گزینه‌ای از هرگز تا همیشه است. برای هرگز نمره یک و تا همیشه نمره هفت منظور گردید. بعضی از سؤالات به صورت معکوس نمره‌گذاری می‌شوند. این پرسشنامه دارای سه بعد شناختی، عاطفی و رفتاری است. بعد شناختی تصورات فرد در مورد طلاق را در برمی‌گیرد، بعد عاطفی شامل احساسات و عواطف مثبت و منفی فرد نسبت به طلاق و بعد رفتاری میزان آمادگی رفتاری فرد را جهت یا علیه طلاق در برمی‌گیرد. به منظور بررسی روایی (محتوایی) پرسشنامه طلاق از تنی چند از اساتید و صاحب‌نظران راجع به محتوای آن سؤال شد و با اعمال تغییرات پیشنهادی ایشان، تأیید نظر ایشان مبنی بر روا بودن ابزار اخذ شد. برای تعیین پایایی پرسشنامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد. پایایی پرسشنامه به روش آلفای کرونباخ برای متغیر میل به طلاق ۰/۹۱ گزارش شده است (قادرپور، ۱۳۹۳: ۵۸).

برای سنجش تمایل به نماز از پرسشنامه تمایل، نگرش و التزام عملی به نماز انیسی، نویدی و حسینی‌نژاد نصرآباد (۱۳۸۸) استفاده شد. این پرسشنامه شامل ۵۰ سؤال است. نحوه نمره‌گذاری این پرسشنامه در طیف لیکرت ۵ درجه‌ای از هیچ‌وقت تا همیشه است. برای هیچ-وقت نمره صفر و تا همیشه نمره چهار منظور گردید. بعضی از سؤالات به صورت معکوس نمره‌گذاری می‌شوند. این پرسشنامه از چهار عامل اثربخشی نماز در زندگی فردی و اجتماعی، توجه و عمل به مستحبات، التزام و اهتمام جدی فرد برای انجام نماز و مراقبت و حضور قلب در نماز تشکیل شده است. در پژوهش انیسی و همکاران (۱۳۸۸) ضریب اعتبار این پرسشنامه از نظر همسانی درونی ۰/۹۲، ضریب باز آزمایی مقیاس با یک هفته فاصله ۰/۹۶ و ضریب تصنیفی مقیاس ۰/۸۷ به دست آمد. همبستگی مقیاس نگرش و التزام عملی به نماز، با مقیاس التزام عملی به اعتقادات مذهبی، جهت‌گیری بیرونی مقیاس آلپورت و جهت‌گیری درونی مقیاس آلپورت به ترتیب ۰/۶۱، ۰/۳۴ و ۰/۶۲ به دست آمد. همچنین نتایج حاصل از تحلیل عاملی نشان داده مقیاس ساخته شده از چهار عامل تشکیل شده است که جمعاً ۴۶/۳۰ درصد از واریانس کل را تبیین می‌کند.

یافته‌ها

بر اساس نتایج پژوهش، میانگین سنی زنان ۲۰ و میانگین سن مردان ۲۴ بود. و حداقل سن ازدواج در این پژوهش برای زنان ۱۸ سال و برای مردان ۲۲ و حداکثر سن ازدواج در زنان

۲۶ و مردان ۲۸ بود. ۷۳٪ مؤنث و ۲۷٪ مذکر، ۷۰٪ درصد کارشناسی، ۲۸٪ کارشناسی ارشد و ۲٪ دکترا بودند.

جدول (۱) یافته‌های توصیفی گرایش به طلاق

حجم نمونه	میانگین	انحراف استاندارد	خطای استاندارد میانگین
۱۰۰	۳۷/۵۹	۱۲/۹۸	۱/۲۹
۱۰۰	۱۴۱/۱۱	۲۵/۷۶	۲/۵۷

جدول (۱) نشان‌دهنده این است که میانگین نمره افراد مورد مطالعه در متغیر گرایش به طلاق برابر با ۳۷/۵۹ و انحراف استاندارد آن برابر با ۱۲/۹۸ بوده است؛ و میانگین نمره افراد مورد مطالعه در نگرش به نماز برابر با ۱۴۱/۱۱ و انحراف استاندارد آن برابر با ۲۵/۷۶ بوده است.

جدول (۲) نتایج آزمون t تک نمونه‌ای گرایش به طلاق

T	درجه آزادی	سطح معناداری	میانگین آزمون	اختلاف میانگین	سطح اطمینان ۰/۹۵
-۲۱/۸۷	۹۹	۰/۰۰۱	۶۶	-۲۸/۴۱	اختلاف پایین -۳۰/۹۸
۱۵/۹۵	۹۹	۰/۰۰۱	۱۰۰	۳۵/۹۹	اختلاف بالا ۴۶/۲۲

نتایج آزمون t تک نمونه‌ای در جدول ۲ نشان داد که میانگین گرایش به طلاق (۳۷/۵۹) کمتر از میانگین آزمون (۶۶) بوده و تفاوت آن‌ها در سطح ۰/۰۰۱ معنادار است؛ یعنی میزان گرایش به طلاق در حد پایینی است؛ و میانگین نگرش به نماز (۱۴۱/۱۱) بیشتر از میانگین آزمون (۱۰۰) بوده و تفاوت آن‌ها در سطح (۰/۰۰۱) معنی دار است؛ یعنی نگرش به نماز در حد بالایی است.

فرضیه پژوهش: تمایل به نماز موجب کاهش گرایش زوجین به طلاق می‌شود.

Investigating the role of desire to prayer in reducing the tendency to divorce among

برای آزمون فرضیه پژوهش و بررسی رابطه بین متغیرها از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شد که نتایج آن در جدول ۵ گزارش شده است.

جدول (۳) همبستگی بین نگرش به نماز و گرایش به طلاق

۶	۵	۴	۳	۲	۱	
					۱	۱- نگرش به نماز
				۱	۰/۸۸۱**	۲- اثربخشی نماز
			۱	۰/۶۰۹**	۰/۸۷۳**	۳- توجه و عمل به مستحبات
		۱	۰/۷۳۶**	۰/۷۲۰**	۰/۸۹۹**	۴- التزام جدی فردی برای انجام نماز
	۱	۰/۶۹۲**	۰/۷۰۸**	۰/۸۳۸**	۰/۸۹۱**	۵- مراقبت و حضور قلب در نماز
۱	-۰/۱۹۹**	-۰/۳۹۸**	-۰/۲۵۸**	-۰/۲۲۵**	-۰/۳۲۴**	۶- گرایش به طلاق

$p < 0.01$, $p < 0.05$

نتایج جدول (۳) نشان داد که بین مؤلفه‌های نگرش به نماز و گرایش به طلاق ارتباط معنادار و منفی در سطح ۰/۰۱ وجود دارد. بین التزام جدی فردی برای انجام نماز (-۰/۳۹۸) بیشترین ارتباط معنادار و منفی با میل به طلاق و مراقبت و حضور قلب در نماز (-۰/۱۹۹) کمترین ارتباط معنادار و منفی با میل به طلاق وجود دارد؛ همچنین بین نگرش به نماز و گرایش به طلاق ارتباط معنادار و منفی در سطح ۰/۰۱ وجود دارد؛ بنابراین هرچقدر نگرش به نماز بیشتر شود، گرایش به طلاق کاهش پیدا می‌کند.

قبل از گزارش نتایج رگرسیون ابتدا شرایط اجرای آزمون رگرسیون مورد بررسی قرار گرفت. در این تحلیل مقدار آماره دوربین واتسون برابر ۱/۶۶۴ بوده که نشان از برقراری فرض استقلال باقیمانده‌ها دارد.

جدول (۴) خلاصه مدل رگرسیون

مدل	R	R مجذور شده	R تعدیل شده	خطای استاندارد	دوربین واتسون
۱	۰/۴۱۳	۰/۱۷۱	۰/۱۳۶	۱۲/۰۷۱	۱/۶۶۴

نتایج جدول (۴) حاکی از آن است که ضریب همبستگی (R)، معادل ۰/۱۳۶ است. این مقدار حاکی از آن است که نگرش به نماز ۱۳/۶ درصد از واریانس نمرات گرایش به طلاق را پیش‌بینی می‌کند.

جدول (۵) خلاصه تحلیل واریانس

مدل	مجموع مجزورات	درجه آزادی	میانگین مجزورات	F	سطح معناداری
۱ رگرسیون	۲۸۵۱/۶۱۲	۴	۷۱۲/۹۰۳	۴/۸۹۲	۰/۰۰۱
ثابت	۱۳۸۴۴/۵۷۸	۹۵	۱۴۵/۷۳۲		
مجموع	۱۶۶۹۶/۱۹۰	۹۹			

نتایج آزمون تحلیل رگرسیون به منظور بررسی مدل رگرسیونی ارائه شده در جدول (۵) نشان داد که مقدار **F** به دست آمده برابر با ۴/۸۹۲ است و این مقدار در سطح ۰/۰۱ معنی دار است و نشان می‌دهد که عامل‌های متغیر نگرش به نماز قادرند تغییرات مربوط به متغیر گرایش به طلاق را به خوبی تبیین نمایند و نشان‌دهنده مناسب بودن مدل رگرسیونی ارائه شده است. در نهایت برای تعیین نقش پیش‌بینی کنندگی متغیرها، برای اینکه مشخص گردد کدام متغیر سهم معنی داری در تبیین گرایش به طلاق دارد از ضرایب رگرسیون پیش‌بینی استفاده شد. جدول (۶).

جدول (۶) ضرایب رگرسیون پیش‌بینی گرایش به طلاق بر حسب مولفه‌های نگرش به نماز

مدل	ضرایب رگرسیون	ضرایب استاندارد نشده	ضرایب استاندارد شده	T	سطح معناداری	آماره‌های هم خطی	B	
							خطای استاندارد	بتا
							VIF	Tolerance
(ثابت)	۱۰۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰
اثر بخشی نماز	۱۵۰/۰	۰/۳۰	۰/۵۰	۰/۳۰	۰/۳۰	۰/۳۰	۰/۳۰	۰/۳۰

Investigating the role of desire to prayer in reducing the tendency to divorce among

توجه و عمل به مستحبات	۷۸۱/۰	۵۳۱/۰	۶۳۱/۰	۴۱۰/۰	۳۵۱/۰	۵۸۷/۰	۳۸۸/۰	۸۸۱/۱
التزام جدی فردی در انجام نماز	۵۱۵/۰	۵۸۸/۰	۵۱۵/۰	۵۱۵/۰	۲۷۲/۰	۱۰۰/۰	۱۳۸/۰	۲۸۲/۱
مراقبت و حضور قلب در نماز	۷۳۱/۰	۴۵۳/۰	۵۱۰/۰	۵۱۰/۰	۳۳۵/۰	۷۵۵/۰	۶۴۸/۰	۳۳۸/۳

نتایج تحلیل رگرسیون برای پیش‌بینی گرایش به طلاق از طریق مؤلفه‌های نگرش به نماز در جدول (۶) نشان داد که مؤلفه التزام جدی فردی برای انجام نماز (۰/۵۲۵-) به شکل معنی‌داری متغیر گرایش به طلاق را پیش‌بینی می‌کند. برای بررسی آزمون هم خطی چندگانه بین متغیرهای پیش‌بین نیز از شاخص‌های ضریب تحمل (تولرنس) و عامل تورم واریانس (VIF) استفاده شده است. در این مدل رگرسیون برای تمام زیر مقیاس‌های متغیر پیش‌بین شاخص تحمل کمتر از یک و عامل تورم واریانس که نمایانگر خطای استاندارد ضرایب رگرسیون است کمتر از ۱۰ به دست آمد، بنابراین مفروضه عدم هم خطی چندگانه برقرار است.

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج نشان داد که میانگین گرایش به طلاق کمتر از میانگین آزمون بوده است؛ یعنی میزان تمایل به طلاق در حد پایینی است. همچنین میانگین نگرش به نماز بیشتر از میانگین آزمون بوده است که نشان‌دهنده نگرش به نماز در بین پاسخگویان در حد بالا است. بین اثربخشی نماز، توجه و عمل به مستحبات و التزام جدی فرد برای انجام نماز و گرایش به طلاق ارتباط معنادار و منفی وجود دارد؛ و همچنین بین تمایل به نماز و گرایش به طلاق ارتباط معنادار و منفی وجود دارد؛ بنابراین هرچه نگرش به نماز بیشتر شود، گرایش به طلاق کاهش پیدا می‌کند. همچنین نتایج آزمون تحلیل رگرسیون نشان داد که مؤلفه‌ی التزام جدی فردی برای انجام نماز به شکل معنی‌داری متغیر گرایش به طلاق را پیش‌بینی می‌کند.

یافته پژوهش حاضر با یافته مطالعات انجام‌شده توسط مردانی (۱۳۹۶)، بابایی و همکاران (۱۳۹۴)، محمدی فرد، شهبایی زاده و نصری (۱۳۹۳)، بلالی و بابایی (۱۳۹۳)، یگانه و حسن-خانزاده (۱۳۹۲)، نوری (۱۳۹۰)، رضاپور (۱۳۸۹)، محدثی و یوسفی اصل (۱۳۸۹)، همسو است.

نتایج پژوهش یگانه و حسن خانزاده (۱۳۹۲: ۵۷) نشان داد که بین دو گروه افراد نمازگزار و غیر نمازگزار در سازه‌های سازش یافتگی زناشویی و بهزیستی روان‌شناختی تفاوت معناداری وجود دارد؛ و افراد نمازگزار در سازش یافتگی زناشویی و بهزیستی بالاتری داشتند؛ این نتایج نیز با نتایج پژوهش حاضر تقریباً همسو است؛ بنابراین، می‌توان به کارکرد مهم نماز، به‌عنوان هسته دین و مهم‌ترین شکل عملی دین‌داری در انسجام عاطفی و روان‌شناختی خانواده اشاره نمود. لوینگر (۱۹۷۶)، نیز در نظریات خود حضور در مناسک عبادی جمعی را به همراه مفهوم دیگری که آن را تعهد نسبت به پیوند خانوادگی نامید، به‌عنوان مانعی بر سر راه طلاق می‌شناخت. واضح است که آشنایی دینی به بهبود روابط فردی خانواده در سطوح مختلف می‌شود (به نقل از مردانی، ۱۳۹۶).

به نظر می‌رسد تقویت ارزش‌های دینی و اسلامی، مؤثرترین وسیله‌ای است که می‌تواند با از بین بردن موانع، به ایجاد و استمرار یک خانواده سالم کمک کند. به‌یقین، اگر پابندی به ارزش‌های اسلامی به امری درونی بدل شود، بسیاری از معادله‌ها و مسائلی که ممکن است موجب اختلال در خانواده شوند، محو شده یا تغییر می‌یابند و در نهایت امکان ایجاد روابط سالم در خانواده، احتمال ثبات و استحکام آن به‌طور چشم‌گیری افزایش خواهد یافت (نوری، ۱۳۹۰). از سوی دیگر می‌توان گفت خانواده‌ای که از افراد باشخصیت و باثبات تشکیل شده باشد، دارای استحکام در روابط است. در بحث مسائل تربیتی و به‌طورکلی نماز می‌توان گفت، گذشته از اینکه اعضای خانواده منظم، نظیف، مؤدب، متین و باوقار می‌شوند، احساس ثبات می‌کنند، قادر به تمرکز ذهن هستند و می‌توانند در آینده، خانواده‌ای ایدئال را تشکیل دهند. نماز، با توجه به کارکردهای تربیتی‌اش در ایجاد چنین فضایی بسیار مؤثر است. خانواده‌ای که چنین اعضایی داشته باشد، بسیار مستحکم و نظام‌مند خواهد بود و اگر این روابط به جامعه بسط یابد، اجتماع همانند خانواده‌ای بزرگ خواهد شد (مصطفوی، ۱۳۸۰).

در قرآن کریم اصول فراوانی برای مؤمنان قرار داده شده است که بهره‌مندی از آن، متضمن سازش یافتگی زناشویی است. قرآن کریم مبنای ازدواج در مؤمنان را مودت و رحمت (روم: ۲۱)، شناخت حقوق متقابل (بقره، ۲۸۸) و ایجاد انس و آرامش روانی زوجین (اعراف: ۱۸۹) قرار داده است. عنصر مهم دیگر در سازش یافتگی زناشویی از منظر قرآن، ایثار و فداکاری زوجین است که در روایات اسلامی و حضرت فاطمه (س) با اشاره به ایثار و فداکاری حضرت علی (ع)

Investigating the role of desire to prayer in reducing the tendency to divorce among

به‌عنوان الگوی نمونه خانواده در اسلام، توصیه‌های فراوانی به مؤمنان مبنی بر سرمشق‌گیری شده است.

قران کریم بارها مسلمانان را به نماز فراخوانده و می‌فرماید: نماز را بر پادارید که نماز از کار زشت و ناپسند بازمی‌دارد و آن مایه ذکر و دوری از گناهان می‌داند (عنکبوت، ۴۵). در واقع انسان می‌تواند از نماز یاری جوید. نماز نوعی دعای سامان‌یافته است که مسلمانان موظف‌اند روزی پنج بار آن را انجام دهند. در دین مبین اسلام نماز عبادت برتر و عامل مؤثری است در نجات انسان از غوطه‌ور شدن در آلودگی‌ها و منشأ مهمی برای خودسازی فرد و جامعه است. نمازی با آگاهی، عشق، خضوع و اخلاص به‌جای آورده شود، موجب طهارت روح و قرب الهی می‌شود. قرآن درباره تأثیر نماز می‌فرماید: «به‌راستی که انسان سخت‌آزمند و بی‌تاب خلق شده است، چون صدمه‌ای به او رسد، بخل ورزد، غیر از نمازگزاران، همان کسانی که بر نمازشان پایداری می‌کند» (معراج، ۱۹-۲۱).

بنابراین می‌توان این‌گونه تبیین کرد که هر زوج جوان نیاز به پشتیبانی دارد که از آن‌ها در انجام تعهدات و وظایف سنگینی که پذیرفته‌اند، به‌نوعی حمایت کند، انس با نماز این حس را به زوجین القا می‌کند که خداوند بهترین پشتیبان آن‌ها در زندگی انسان است. هر فردی در زندگی نیاز به همدم و هم‌صحبت دارد که بتواند با او ارتباط برقرار کند؛ زیرا انسان موجود اجتماعی است که بسیاری از نیازهای عاطفی و روانی خود را به‌واسطه برقراری ارتباط کلامی با دیگر اعضا جامعه انسانی تأمین می‌کند. در این میان نماز کامل‌ترین و زیباترین ارتباط کلامی انسان با خداست و تمامی نیازهای روحی و روانی انسان را سمت و سوی حقیقی می‌بخشد. نیایش، نماز و ارتباط با خداوند باعث می‌شود که روح از احساس تنهایی نجات یابد و به‌واسطه پیوند میان خود و خالق هستی، رابطه انسانی با همسر خود برقرار کند. یکی دیگر از نیازهای زوجین رسیدن به فردایی بهتر است. در این میان، امید نقش بسیار زیادی در پویایی انسان دارد و بهترین انگیزه برای رسیدن به آرمان‌های زندگی محسوب می‌شود. انسان معمولاً مایل است زندگی را از دریچه امید ببیند و نماز دریچه زیبایی است به‌سوی امیدهای زندگی؛ در ذکرهای نماز و به‌ویژه قنوت، عباراتی وجود دارد که از حالت دعا و درخواست برخوردار است. جوان نمازگزار با دعای خود در حقیقت، آرزوی رسیدن به فردایی بهتر را با خداوند در میان می‌گذارد و چون کسی که دعا می‌کند، امید به اجابت هم دارد، نماز هم چون حلقه اتّصالی خواهد شد که

زوجین را با خداوند مرتبط می‌کند و امید به رحمت و بخشش الهی را در وجود آن‌ها نهادینه می‌کند. این‌ها همه در پرتو نماز و ارتباط با خداوند حاصل می‌شود. این شرایط، زمینه را برای ایجاد یک زندگی پایدار هموار می‌کند و زندگی را در یک بستر مناسب و بدون تنش جدی به پیش می‌برد. امنیت و آرامش زوجین در چنین فضایی به‌خوبی تأمین می‌شود و طرفین با رضایت کامل به انجام وظایف همسری خود می‌پردازند. همان‌طور که آیه شریفه الا بذکر الله تطمئن القلوب حکایت از آن دارد که با یاد خدا دل‌ها آرامش می‌گیرد دل پایگاه نفس آدمی است و آنگاه که دل آرام گیرد نفس انسان نیز اطمینان می‌یابد. پس برای داشتن دلی آرام و قلبی مطمئن باید به ذکر باری تعالی پرداخت ذکر اکبر خدا نیز نماز است و قرآن می‌فرماید: و لذكر الله اکبر. نماز خواندن و انجام عبادت برای نمازگزار آرامشی روانی پدید می‌آورد و دل مؤمن را امنیت می‌بخشد آن‌هایی که توفیق بیشتری در برگزاری نماز داشته‌اند به آرامش بیشتری نیز دست‌یافته‌اند (رضایپور، ۱۳۸۹). پس نمازگزاری با ایجاد شبکه اخلاقی گسترده در خانواده زن و مرد را در ایجاد کانون گرم خانواده یاری می‌کند و این مسئله موجب پایداری زندگی زناشویی می‌شود. بر اساس یافته‌های پژوهش حاضر پیشنهاد می‌شود که در درجه اول سوق دادن خانواده‌های دارای ارزش مذهبی به سوی درمانگران آشنا به مفاهیم دینی و در درجه دوم تربیت روانشناسانی با رویکردهای دینی برای کاهش گرایش زوجین به طلاق و افزایش رضایتمندی آنان در اولویت قرار گیرد. با توجه به تأیید فرضیه پژوهش و وجود رابطه منفی معنادار بین نگرش به نماز و گرایش زوجین به طلاق، بنابراین می‌توان برای کاهش آسیب اجتماعی طلاق و عواقب ناشی از آن، برنامه‌هایی را برای گرایش بیشتر زوجین به نماز و برپایی این فریضه الهی طرح‌ریزی و اجرا کرد. کلاس‌های آموزشی مستمر برای زوجها باهدف بهره‌گیری از روش‌های دینی از جمله ایجاد مهارت‌هایی در زمینه فرهنگ نماز و نقش آن در تعاملات برگزار گردد. از جمله محدودیت‌های پژوهش می‌توان به مطالعه حاضر از نوع مطالعات همبستگی است؛ لذا روابط به‌دست‌آمده را نمی‌توان به عنوان روابط علی تفسیر کرد. یکی دیگر از محدودیت‌های آن مربوط به استفاده از ابزارهای گزارش شخصی است. این ابزارها دارای بعضی از محدودیت‌های ذاتی (عدم خویشتن‌نگری، خطای اندازه‌گیری و ...) هستند، لذا نابسندگی روش اندازه‌گیری متغیرها می‌تواند به عنوان یک محدودیت جدی یافته‌ها را تحت تأثیر قرار دهد؛ و اینکه این مطالعه تنها بر روی

Investigating the role of desire to prayer in reducing the tendency to divorce among

تعداد محدودی از دانشجویان دانشگاه بیرجند انجام شد، پس نمی‌توان در خصوص تعمیم نتایج به سایر گروه‌ها و جوامع اظهار نظر کرد.

منابع

- اسدی‌آورگانی، مهدی (۱۳۹۲). بررسی اثربخشی غنی‌سازی روحی به روش اولسون بر افزایش رضایت و کاهش رضایت زناشویی زوجین. پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه تهران، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی.
- افروز، غلامعلی؛ خانبانی، مهدی و چیتی، پریسا (۱۳۸۵). رابطه راهبردهای مقابله‌ای مذهبی یا تنیدگی، مجموعه مقالات اولین همایش انسان معاصر، دین و کارکردهای آن. ساری: انتشارات دانشگاه مازندران.
- امیرمحمدی، محمد و محمدی، الهام (۱۳۹۴). نقش نماز در کاهش آسیب‌های اجتماعی دوران دانشجویی. اولین همایش ملی اسلام و سلامت روان. جهاد دانشگاهی، واحد استان هرمزگان.
- انیسی، جعفر؛ نویدی، احد و حسینی نژاد نصرآباد، اعظم (۱۳۸۸). ساخت و اعتبار یابی مقیاس نگرش و التزام عملی به نماز. مجله علوم رفتاری، ۴ (۴)، ۳۱۸-۳۱۳.
- بابایی، ناهید، اسماعیل بلالی، اسدالله تقدی و احمد کریمی (۱۳۹۴). تأثیر میزان دین‌داری بر انسجام خانوادگی در شهر همدان. فصلنامه توسعه اجتماعی (توسعه انسانی سابق). ۹ (۴)، ۲۶-۷.
- تقیان فینی، کبری و محمد عطارزاده (۱۳۹۱). بررسی عوامل مؤثر در جذب دانش‌آموزان دختر مدارس راهنمایی به نماز جماعت. دو فصلنامه علمی - ترویجی بانوان شیعه، ۹ (۲۸)، ۲۴۸-۲۳۵.
- خارستانی، اسماعیل و سیفی، فاطمه (۱۳۹۳). موانع و راهکارهای تحکیم نهاد خانواده از منظر سیره و آموزه‌های رضوی. فصلنامه فرهنگ رضوی، ۲ (۷)، ۱۰۷-۱۴۴.
- رضاپور، رفعت، (۱۳۸۹). نقش نماز در انسجام و سلامت روانی خانواده، اولین همایش کشوری دانشجویی عوامل اجتماعی مؤثر بر سلامت، تهران، دانشگاه علوم پزشکی ایران، https://www.civilica.com/Paper-SNCS DH01-SNCS DH01_271.html
- ساروخانی، باقر (۱۳۸۴). زن، قدرت و خانواده. پژوهشی در جایگاه زن در هرم قدرت در خانواده. پژوهش زنان، ۳ (۲)، ۵۰-۲۹.
- ستیر، ویرجینیا (۱۳۷۴). آدم‌سازی در روان‌شناسی خانواده، بهروز بیرشک، تهران: انتشارات رشد.
- صدرالاشرفی، مسعود؛ خنکدار طارسی، معصومه؛ شمنخانی، اژدر و یوسفی افراشته، مجید (۱۳۹۱). آسیب‌شناسی طلاق (علل و عوامل) و راهکارهای پیشگیری از آن. فصلنامه مهندسی فرهنگی، ۷ (۳)، ۷۴-۷۳.
- عنایت، حلیمه؛ نجفی اصل، عبدالله و زارع، صادق (۱۳۹۲). بررسی عوامل مؤثر بر طلاق زود هنگام در بین جوانان شهری شهر بوشهر (مقایسه دو گروه افراد طلاق گرفته و متأهل طلاق نگرفته). پژوهش‌های جامعه‌شناسی معاصر، ۲ (۳)، ۳۶-۱.
- فاتیحی دهاقانی، ابوالقاسم (۱۳۸۹). جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر گرایش زوجین به طلاق در استان اصفهان. مطالعات امنیت اجتماعی، ۵ (۳)، ۱۶.

قادرپور، محی‌الدین (۱۳۹۳). بررسی اثربخشی مشاوره‌ی گروهی مبتنی بر رویکرد ارتباطی فرسودگی زناشویی و میل به طلاق زوجین مراجعه‌کننده به مراکز مشاوره. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه کردستان. دانشکده‌ی علوم انسانی و اجتماعی.

محدثی، حمیده و محمد یوسفی اصل، (۱۳۸۹)، راه‌های تحکیم بنیان خانواده. فصلنامه دانشکده پرستاری و مامایی ارومیه، ۸(۴)، ۲۷۵-۲۷۰.

محمدی فرد، زهرا؛ شهابی زاده، فاطمه و نصری، مریم (۱۳۹۳). الگوی نماز خوانی، دل‌بستگی به خدا و راهبرد های نظم‌جویی شناختی هیجان در مدل علی‌گرایش به طلاق. اولین کنفرانس ملی توسعه پایدار در علوم تربیتی و روانشناسی، مطالعات اجتماعی و فرهنگی.
 مردانی، مرضیه (۱۳۹۶). تأثیر نماز جمعه بر انسجام خانواده (با تأکید بر نحوه تعامل بین زوجین). مجله پژوهش معنوی.

<http://pmbo.ir/Product.aspx?ProductID=768&strReferer=search&PPGR=0>

مصطفوی، سید جواد (۱۳۸۰). بهشت خانواده، چاپ شانزدهم، انتشارات دارالفکر، قم.
 نوری، اعظم (۱۳۹۰). عوامل تضعیف استحکام خانواده. طهورا، فصلنامه‌ی در عرصه مطالعات زنان و خانواده. ۸۷-۱۱۴.

وولف، دیوید (۱۳۹۰). روانشناسی دین، ترجمه محمد دهقانی، تهران، رشد
 یعقوبی، حمید؛ حسنا‌آبادی، حمیدرضا؛ پیروی، حمید؛ پورشریفی، حمید؛ اکبری زردخانه، سعید؛ حمیدپور، حسن؛ صبحی قراملکی، ناصر؛ هادوی، اصغر؛ کاویان، زهرا؛ حشمتی، محمدرضا؛ رضوی، مرضیه (۱۳۹۲). بررسی وضعیت گرایش به نماز خواندن در بین دانشجویان بر حسب متغیرهای جمعیت شناختی.
 فرهنگ در دانشگاه اسلامی، ۳(۲)، ۲۱۶-۱۸۸.

یگانه، طیبه و حسین خانزاده، عباس علی (۱۳۹۲). مقایسه سازش‌یافتگی زناشویی و بهزیستی روان‌شناختی در دو گروه افراد نمازگزار و غیر نمازگذار. روانشناسی و دین، ۱(۶)، ۵۸-۴۵.

- Amato, P.R& Previti, D. (2003). Peoples Reasons for Divorcing: Gender, Social Class, the Life Course, and Adjustment. *Journal of Family Issues*, 24(5), 602- 626.
- Asoodeh, M.H., Daneshpour, M., khalili, S., Gholamali Lavasan, M., Abuali Shabani, M., Dadras, I. (2011). Iranian successful family functioning communication, *Social and Behavioral Science*, 30(6), 367-371.
- BariKani, A & Sarichlow, M.E & Mohammadi, N(2012). The Cause of Among Men and Women Referred to Marriage and Legal Office Qazvin, Iran. *Global Journal of Health Science*; 4(5): 184- 191.
- Brayan, P (2000). Reasking the Woman Question at Divorce. *Chicago- Kent Law Review*.75, 713- 761.
- Cui, M., & Fincham, F. D. (2010). The differential effects of parental divorce and marital conflict on young adult romantic relationships. *Personal Relationships*, 17(3), 331-343.
- Fahari SA. (2000). *Flight in Kingdom*. Publications of Nehzat Zanani Muslim.
- Goodman, A. & Greaves, E. (2010). *Cohabitation, Marriage & relationship stability*. Institute for Fiscal Studies.
- Khoshaba, D. (2014). *Behaviors that weaken emotional attachment and destroy relationship*, [http:// www.psychologyineverydaylife.net](http://www.psychologyineverydaylife.net).

Investigating the role of desire to prayer in reducing the tendency to divorce among

- Khosravi, S., Aganj, N., & Esmaili, M. (2009). Effect communication patterns on the marital satisfaction on the group couples Shiraz city. In *The 4th national congress on family and sexual health* (Vol. 22).
- Maciver, J. E. & Dimkpa, D. I. (2012). Factors Influencing Marital Stability. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 3 (1): 437-442.
- Musai, M., Tavasoli, G., & Mehrara, M. (2011). The relationship between divorce and economic-social variables in Iran. *British Journal of Arts and Social Sciences*, 1(2), 89-93.
- Schalkwyk, G.V. (2005). Explorations of Post-Divorce Experience: Women's Reconstructions of Self. *Anzjft* 26(2), 90- 97
- Spilka, B.; R.W. Hood, B. Hansberger & R. Gorsuch (2003). *The Psychology of Religion: An Empirical Approach* (3th edition). New York: Guilford Press.